

দ্বিপাৰ্শ্বিকতা আৰু দ্বিপাৰ্শ্বিক ক্ষেত্ৰৰূপে দৰং জিলা

জয়দেৱ শৰ্মা

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, চৰাইবাহী মহাবিদ্যালয়

অৱতৰণিকা

ভাষা মানৱ জীৱনৰ এক অপৰিহাৰ্য আছিল। জগতৰ সকলো প্ৰাণীৰ ভিতৰত মানৱ হৈছে একমাত্ৰ প্ৰাণী যিয়ে ভাষা ক'ব পাৰে। মানৱ জাতি সকলো জীৱৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ হোৱাৰ অন্যতম এক কাৰক বা উপাদান হৈছে ভাষা। এনে ধৰণেও ক'ব পাৰি যে ভাষা মানৱ জীৱন খাৰাৰ এক অন্যতম প্ৰধান উপাদান। ভাষা এনে এবিধ শক্তিশালী মাধ্যম যাৰ সহায়ত বক্তাই নিজৰ ভাৱ-অনুভূতি শ্ৰোতাৰ আগত ব্যক্ত কৰে আৰু শ্ৰোতাই সেইবোৰৰ উচিত প্ৰত্যুত্তৰ দিয়ে। এই ভাষা সমাজত বাস কৰা প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিয়ে সাংস্কৃতিক কাৰ্যৰ জৰিয়তে আহৰণ কৰি ইয়াক সেই সমাজখনত ব্যৱহাৰ কৰে। মানৱ সমাজত ভাষাৰ জৰিয়তে ব্যক্তিগত তথা সামাজিক জীৱনৰ নানা ধৰণৰ কাৰ্য সম্পন্ন হৈ উঠে। সকলো সময়তে একে ধৰণে একোখন সমাজত ভাষা ব্যৱহাৰ নহয়। পৰিৱেশ আৰু পৰিস্থিতিভেদে ভাষা ব্যৱহাৰত বৈচিত্ৰ্য সৃষ্টি হয়। একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ মাজত বিভিন্ন কাৰণত কিছুমান ভাষিক পৰিস্থিতি গঢ়ি উঠে। এই ভাষিক স্থিতিবোৰ ভাষা আহৰণ, ব্যৱহাৰ, কাৰ্য, মৰ্যাদা, গঠনৰীতি আদিৰ সৈতে জড়িত হৈ থাকে। বিভিন্ন কাৰণত সৃষ্টি হোৱা ভাষিক স্থিতিৰ ভিতৰত অন্যতম এক স্থিতি হৈছে— দ্বিপাৰ্শ্বিকতা। ইয়াতে পৰিৱেশ আৰু পৰিস্থিতিভেদে ভাষা ব্যৱহাৰৰ প্ৰয়োগ ক্ষেত্ৰ ভিন্ন হোৱা দেখা যায়। একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকে ব্যক্তিগত তথা ঘৰুৱা পৰিৱেশত আৰু অনানুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত এটা সুকীয়া ভাষা আৰু আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত অন্য এটা ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত ব্যৱহৃত ভাষাক মান্য বা উচ্চ ভাষা আৰু অনানুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাক আঞ্চলিক ভাষা বা উপভাষা ৰূপে গণ্য কৰা হয়। এই উভয় ভাষাৰ প্ৰয়োগ ক্ষেত্ৰ ভিন্ন আৰু সুকীয়া। ভাষা আৰু সমাজৰ সম্পৰ্ক অভিন্ন। সমাজৰ সম্পৰ্কত ভাষা ব্যৱহাৰ, ইয়াৰ অধ্যয়ন তথা অন্বেষণ হৈছে সমাজভাষাবিজ্ঞান। মূলতে সমাজভাষাবিজ্ঞান হৈছে সমাজৰ সৈতে ভাষাৰ সম্পৰ্কৰ অধ্যয়ন। সমাজৰ সৈতে ভাষাৰ সম্পৰ্কত সৃষ্টি হয়— দ্বিভাষিকতা, ত্ৰিভাষিকতা, বহুভাষিকতা, দ্বিপাৰ্শ্বিকতা আদি সমাজভাষাবিজ্ঞানৰ একো একোটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। উনবিংশ শতিকাৰ মাজ ভাগৰ পৰা এই বিষয়বোৰৰ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাই ভাষাবিজ্ঞানত বিশেষভাৱে সমাদৰ লাভ কৰি আহিছে।

পৰিৱেশ আৰু পৰিস্থিতিভেদে একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ মাজত ভাষা ব্যৱহাৰত বৈচিত্ৰ্য সৃষ্টি হয়। বহুভাষিক একোখন সমাজত একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকে ব্যক্তিগতভাৱে ঘৰুৱা পৰিৱেশত এটা ভাষা আৰু সামাজিকভাৱে বা শৈক্ষিকভাৱে অন্য এটা ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। কেতিয়াবা আকৌ একোটা ভাষাৰে দুটা সুকীয়া ভাষাৰূপ ব্যৱহাৰ কৰে। প্ৰথমটো ভাষাৰূপৰ জৰিয়তে আনুষ্ঠানিক কাৰ্য আৰু দ্বিতীয়টোৰ জৰিয়তে অনানুষ্ঠানিক কাৰ্য সম্পন্ন হৈ উঠে। ভাষা ব্যৱহাৰৰ আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক এই দুই ধৰণৰ ভাষিক স্থিতিক Charles Albert Fergusson-

এ দ্বিপাৰ্শ্বিকতা(Diglossia) বুলি অভিহিত কৰিছে। Fergusson- এ দ্বিপাৰ্শ্বিকতা এই শব্দটো পোন প্ৰথম ইংৰাজীত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইংৰাজী ‘Diglossia’ শব্দটো ফৰাচী ভাষাৰ ‘Diglossic’- ৰ পৰা সাধিত হৈছে।

ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব (Theory of Diglossia of Fergussons’) :

‘Diglossia’ শব্দটো প্ৰথমতে ১৯৩০ চনত William Marçais-এ ব্যৱহাৰ কৰিছিল যদিও দ্বিপাৰ্শ্বিকতাই ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত বিশেষ সমাদৰ আৰু বিস্তৃতি লাভ কৰা নাছিল। ১৯৫৯ চনত আমেৰিকাৰ ভাষাবিজ্ঞানী Fergusson-এ দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি পোন প্ৰথম তত্ত্ব ৰূপত উপস্থাপন কৰে। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিকতা তত্ত্বই সৰ্বতে বিস্তৃতি আৰু সমাদৰ লাভ কৰি সমাজভাষাবিজ্ঞানক এক নতুন মাত্ৰা প্ৰদান কৰে। এনে ভাষিক স্থিতি উদ্ভাৱনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সমাজভাষাবিজ্ঞানত এটা নতুন বিষয়ত গৱেষণাৰ বাট মুকলি হয়। সেয়ে ফাৰ্গুচন হৈছে দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ উদ্ভাৱক। দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিত কোনো এটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ত ভাষা ৰূপৰ ব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ কাৰ্যকৰণৰ বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা হৈছে। ফাৰ্গুচনে পোন প্ৰথম আৰবী ভাষাত এনে ধৰণৰ পৰিস্থিতি বুজাবলৈ দ্বিপাৰ্শ্বিকতা ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁ একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ মাজত প্ৰচলিত এটা ভাষাৰ দুই ধৰণ ভাষা ৰূপৰ ব্যৱহাৰৰ আলোচনা দাঙি ধৰিছে। ইয়াৰে এটা উচ্চ ৰূপ আৰু আনটো নিম্ন ভাষাৰূপ। তেওঁ উভয় ৰূপৰ ব্যৱহাৰৰ মাজত প্ৰভেদ দেখুৱাই ‘দ্বিপাৰ্শ্বিকতা’ শব্দটো সাৰ্বজনীন কৰি তোলে। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিকতাত ব্যৱহৃত দুই ধৰণ ভাষিক পৰিস্থিতিৰ এটা উচ্চ ৰূপ (High) আৰু আনটো নিম্ন (Low) ৰূপ পৰৱৰ্তী সময়ত সমাজভাষাবিজ্ঞানীসকলেও গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হয়। এনে ভাষিক স্থিতিৰ উচ্চ ৰূপৰ ভাষাটো মান্য (standard) ভাষা হিচাপে সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্যত আৰু নিম্ন ৰূপটো আঞ্চলিক উপভাষা (regional dialect) বা উপভাষা হিচাপে অনানুষ্ঠানিক কাৰ্যত দৈনন্দিন জীৱনৰ কথা-বাৰ্তাত কথ্য ৰূপত ব্যৱহাৰ হয়। ফাৰ্গুচনৰ মতে এটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ত ভাষাৰ দুটা সুকীয়া ৰূপ বা ভাষা ব্যৱহাৰ হৈ থাকে। পৰিৱেশ-পৰিস্থিতি আৰু প্ৰয়োজন অনুসৰি ভিন্ন ভাষা ৰূপ ব্যৱহাৰৰ ভাষিক স্থিতিয়েই হৈছে দ্বিপাৰ্শ্বিকতা।

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিক ৰেখা চিত্ৰৰ সহায়ত নিম্নোক্ত ধৰণে দেখুৱাব পাৰি—

দ্বিপাৰ্শ্বিকতা

উচ্চ ভাষাৰূপ	নিম্ন ভাষাৰূপ
আনুষ্ঠানিক (Formal)	অনানুষ্ঠানিক (Informal)

Ferguson- সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ সংজ্ঞা এনে ধৰণে পোৱা যায়—

“Diglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which many include a standard or regional standard), there is a very divergent highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written

literature, either or an earlier period or another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purpose but is not by any sector of the community for ordinary conversation”^১

উল্লিখিত সংজ্ঞাত ফাৰ্গুচনে দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ ভাষিক গুণগত দিশ, বিশেষত্ব আদিৰ বিশ্লেষণ দাঙি ধৰিছে। দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিত ব্যৱহৃত উভয় প্ৰকাৰ ভাষা ৰূপৰ এটা আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত যেনে- আনুষ্ঠানিক শিক্ষা, ধৰ্মীয় আলোচনা তথা ধৰ্মোপদেশ, প্ৰশাসনিক কাৰ্য, সংসদত প্ৰদান কৰা ভাষণ, ৰাজনৈতিক সভা-সমিতিত দিয়া ভাষণ, ব্যক্তিগত চিঠি-পত্ৰ, সাহিত্য সৃষ্টি, অনাতাঁৰ-দূৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী সম্প্ৰচাৰ, বাতৰি কাকতৰ সম্পাদকীয় আদিত ব্যৱহাৰ হোৱা ভাষাটোক উচ্চ ৰূপ (High) চমুকৈ H ভাষা হিচাপে গণ্য কৰা হয়। আনহাতে আনটো ৰূপ অনানুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত যেনে— ঘৰুৱা পৰিৱেশত, বন্ধু-বান্ধৱী, সহকৰ্মী, লগুৱা, ভৃত্য, অধস্তন কৰ্মচাৰীক দিয়া নিৰ্দেশ, লোক সাহিত্য সৃষ্টি আদিত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা ৰূপক নিম্ন (low) চমুকৈ L ভাষা হিচাপে গণ্য কৰা হয়। কেতিয়াও কথ্য ৰূপত H আৰু লিখিত তথা আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত L ব্যৱহাৰ কৰা নহয়। শিশুৱে সৰুতে ঘৰুৱা ভাৱে নিম্ন ৰূপ আহৰণ কৰে। H বৈয়াকৰণিক জটিল নিয়ম-নীতিৰ দ্বাৰা শৃংখলিত। এই ৰূপটো শিক্ষানুষ্ঠানৰ পৰা আয়ত্ত কৰি লয়। কোনো অনানুষ্ঠানিক বা ব্যক্তিগত ভাষিক সংযোগৰ কাৰণে এই ৰূপটো অব্যৱহৃত। ফাৰ্গুচনে দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি চাৰিটা ভাষাত চিনাক্ত কৰি দেখুৱাইছে— আৰবী, চুইচ জাৰ্মান, আধুনিক গ্ৰীক আৰু হাইটিয়ান (ফৰাচী, ক্ৰেওল)। ফাৰ্গুচনৰ মতে দ্বিপাৰ্শ্বিকতা আৰু দ্বিভাষিকতা একে নহয়; উভয়ৰ মাজত ব্যৱহাৰিক দিশত বৈসাদৃশ্য আছে। দ্বিপাৰ্শ্বিকতা এটা ভাষাৰে দুবিধ ভাষা ৰূপৰ সুকীয়া ব্যৱহাৰ। ইয়াৰ বিপৰীতে দ্বিভাষিকতা হৈছে দুটা স্বয়ংকীয় ভাষাৰ সমব্যৱহাৰ।

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিত দুয়োটা ভাষাৰূপৰ একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ত পূৰ্বৰে পৰা পাৰস্পৰিক ভাব বিনিময়ৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ হৈ অহা লক্ষ্য কৰা যায়। ফাৰ্গুচনে ব্যৱহাৰিক দিশৰ ফালৰ পৰা উভয় ৰূপক উচ্চ আৰু নিম্ন দুই ধৰণে বিভক্ত কৰি আলোচনা কৰিছে। দ্বিপাৰ্শ্বিকতাই ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ মাজত এক সুস্থ ভাষিক পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰে। উচ্চ ভাষাৰূপ সাহিত্য সৃষ্টিৰ বাহক কাৰণে ইয়াক ‘সাহিত্যিক ৰূপ’ বুলিও কোৱা হৈছে। একোখন সমাজত এই ৰূপটো বছৰ বছৰ ধৰি সাহিত্যিক তথা সাংস্কৃতিক দিশত প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা লক্ষ্যনীয়। ফাৰ্গুচনে উচ্চ ৰূপৰ ভাষাৰ বিষয়ে এনে ধৰণে উল্লেখ কৰিছে— “A very divergent highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either or an earlier period or another speech community, which is learned largely by formal education.”^২

উচ্চ ৰূপৰ ভাষাটোৱে একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ ইতিহাসৰ সাক্ষ্য বহন কৰে আৰু পুৰণিৰ সৈতে নতুনৰ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰে। একেদৰে এই ভাষাৰূপে ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰা দেখা যায়। সমাজৰ জনসাধাৰণে H শ্ৰেষ্ঠ বুলি বিশ্বাস কৰে আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্য সম্পন্ন কৰিব বিচাৰে। আকৌ ফাৰ্গুচনে H সন্দৰ্ভত মন্তব্য কৰিছে—“H: that it is more beautiful, more expressive, more logical, that it has divine sanction, or what ever their beliefs may be.”^৩

ফাৰ্গুচনে উল্লেখ কৰা নিম্ন ৰূপৰ ভাষা ব্যক্তিগত জীৱনৰ সৈতে বিশেষ ভাৱে জড়িত। এই বিধ ভাষা ৰূপ শৈশৱৰ পৰা ঘৰুৱা ভাৱে ভিন্ন পৰিৱেশত কথ্য ৰূপত ব্যৱহাৰ হোৱা বাবে সামাজিক ভাৱে আত্মীয়তা গঢ়ি উঠে। ফাৰ্গুচনে নিম্ন ভাষা সন্দৰ্ভত কৰা মন্তব্য নিম্নোক্ত ধৰণৰ—

“The proponents of L argue that some variety of L must be adopted because it is closer to the real thinking and feeling people; it case the educational problem sine people have all ready acquired a basic knowlegde of it in early childhood; and it is a more effective instrument of communication at all level”⁸

দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সামাজিক উপভাষাৰ দৰে নিৰ্দিষ্ট ভৌগোলিক পৰিসৰত সৃষ্টি নহয়। কোনো ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা ব্যৱহাৰৰ ভিন্নতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এনে ভাষিক পৰিস্থিতি সৃষ্টি হয়। কেতিয়াবা একোটা ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা গঢ়ি উঠিব পাৰে। ফাৰ্গুচনে চিনাক্ত কৰা আৰবী, চুইচ জাৰ্মান, আধুনিক গ্ৰীক আৰু হাইটিয়ান ভাষাৰ সুকীয়া ভাষিক পৰিস্থিতিৰ ভিত্তিত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা উদ্ভৱ হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে— আৰবী ভাষাৰ উচ্চ ভাষাৰূপ বা ক্লাছিকেল আৰবী ‘আলফুছা’ নিম্ন ভাষাৰূপ ‘আল-আমাইয়া’তকৈ স্থিৰ আৰু বহু শতিকা ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। নৱজাগৰণৰ ফলশ্ৰুতিত প্ৰাচীন গ্ৰীক ভাষালৈ অহা পৰিৱৰ্তনৰ বাবে ধৰ্মীয় ক্ষেত্ৰত আৰু ৰাজনৈতিক পট-পৰিৱৰ্তনৰ ফলশ্ৰুতিত জাৰ্মান ভাষাত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা উদ্ভৱ হৈছিল।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ

দৰং জিলাৰ ভাষিক ক্ষেত্ৰখনত অৱস্থান কৰি থকা অসমীয়া, বাংলা, বৰো, নেপালী, ভোজপুৰী আৰু চাহ আদিবাসী সমাজত সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত সামৰি লোৱা হৈছে।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

কাৰ্য অনুসৰি দৰং জিলাৰ বাংলা, বৰো, নেপালী, ভোজপুৰী আৰু চাদানি ভাষাত সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা।

ভাষাগত মৰ্যাদা অনুসৰি দৰং জিলাৰ বাংলা, বৰো, নেপালী, ভোজপুৰী আৰু চাদানি ভাষাত সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা।

সাহিত্যিক ঐতিহ্য আৰু ভাষা আয়ত্তকৰণ অনুসৰি দৰং জিলাৰ বাংলা, বৰো, নেপালী, ভোজপুৰী আৰু চাদানি ভাষাত সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা।

দৰং জিলাৰ অসমীয়া ভাষা আৰু মাতৃভাষাকেইটাৰ শব্দভাণ্ডাৰত সৃষ্ট দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে প্ৰধানকৈ ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পৰা তথ্য আহৰণ কৰা হৈছে। গৌণ উৎস হিচাপে দ্বিপাৰ্শ্বিকতা বিষয়ৰ প্ৰাসঙ্গিক বিভিন্ন গ্ৰন্থাদিৰ পৰা তথ্য আহৰণ কৰি সেই তথ্যসমূহক বৰ্ণনাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক আৰু তুলনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে।

০.৫ মূল বিষয়ৰ আলোচনা :

দ্বিপাৰ্শ্বিক ক্ষেত্ৰৰূপে দৰং জিলা

দৰং জিলাৰ বহুভাষিক ক্ষেত্ৰখনত দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি লক্ষ্য কৰা যায়। অসমীয়া ভাষাক মান্য ভাষা ৰূপে গ্ৰহণ, ভাষা ব্যৱহাৰৰ ধৰণ, লিখিত সাহিত্য, ব্যাকৰণ আৰু অভিধানৰ অভাৱ, ভাষা আহৰণ প্ৰক্ৰিয়া, ভাষাৰ স্থিৰতা, শব্দসম্ভাৰ, ধ্বনিতত্ত্ব আদি বিভিন্ন কাৰকে জিলাখনত প্ৰচলিত হৈ থকা বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা দ্বিপাৰ্শ্বিকতাত অৰিহণা যোগাইছে। দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ নীতি-নিয়ম অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চৰূপ (High language, H) আৰু উল্লিখিত মাতৃভাষাকেইটাক নিম্ন ভাষাৰূপ (Low language, L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি।

কাৰ্য অনুসৰি দৰং জিলাৰ অসমীয়া ভাষা আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী, চাদানি ভাষাৰ মাজত প্ৰতি ফলিত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত কাৰ্যই প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰে। উচ্চ আৰু নিম্ন ভাষাৰূপৰ কাৰ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি হয়। উচ্চ ভাষাৰূপ সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্যত আৰু নিম্ন ভাষাৰূপ ব্যক্তিগত, সমূহীয়া আৰু লোক সাহিত্য আদি ৰচনাত ব্যৱহৃত। ফাগুৰ্চনে এই দুয়ো প্ৰকাৰ ভাষাৰূপৰ প্ৰভেদত কাৰ্যৰ ভূমিকা এনে ধৰণে দাঙি ধৰিছে— “In all the defining languages it is typical behavior to have someone read aloud from a newspaper written in H and then proceed to discuss the contents in L. In all the defining languages it is typical behavior to listen to a formal speech in H and then discuss it, often the speaker himself in L.”^৫

দৰং জিলাত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষা আৰু মাতৃভাষা ক্ৰমে বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাৰ কাৰ্যকৰণৰ ভিন্নতা অনুসৰি দ্বিপাৰ্শ্বিকতা বিচাৰ কৰা হৈছে।

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ উচ্চ ভাষাৰূপ চমুকৈ H- ৰ জৰিয়তে সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্য; যেনে— সাহিত্য সৃষ্টি, শিক্ষানুষ্ঠানত পাঠদান, অন্যান্য বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰ, চৰকাৰী কাৰ্যালয়ৰ কাম-কাজ, বাতৰি কাকত, অনাতাঁৰ আৰু দূৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী, চিঠি পত্ৰ লিখন আদি সম্পন্ন কৰা হয়। ইয়াতে মান্য অসমীয়া ভাষা উচ্চ ভাষাৰূপ হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। যুগ যুগ ধৰি দৰং জিলাৰ বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষীসকলে অসমীয়া ভাষাৰ মাধ্যমত শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলে বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্ৰ, সাহিত্য সৃষ্টি, বাতৰি কাকত, অনাতাঁৰ আৰু দূৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী, চৰকাৰী-বেচৰকাৰী কাম-কাজ, সভা-সমিতি, ৰাজনৈতিক ভাষণ আদিত অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। আনহাতে এই ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ সদস্যসকলে ঘৰুৱা পৰিৱেশ, নিজ সম্প্ৰদায়ৰ সদস্য, বন্ধু-বৰ্গ, লগুৱা, কাম-বন কৰা লোক আদিৰ সৈতে নিজ নিজ মাতৃভাষাকেইটা ব্যৱহাৰ কৰে। এনে ভাষিক স্থিতিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ফাগুৰ্চনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিকতা তত্ত্ব অনুসৰি বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষী চাহ বনুৱা আদিবাসীসকলে অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু সংশ্লিষ্ট মাতৃভাষাকেইটাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰি আহিছে।

অসমীয়া চমুকৈ (H) আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষা চমুকৈ (L)-ৰ কাৰ্যক্ষেত্ৰ আৰু ভাষা ব্যৱহাৰৰ ভিত্তিত সৃষ্টি হোৱা দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি এনে ধৰণৰ—

প্ৰয়োগ ক্ষেত্ৰ	উচ্চ (H)	নিম্ন (L)
ধৰ্মীয় উপদেশ (গীৰ্জা, মছজিদ)	X	—
পৰিয়ালৰ লোক, বন্ধু-বৰ্গ, সহকৰ্মীৰ সৈতে কথা-বাৰ্তা	—	X
লোক সাহিত্য সৃষ্টি	—	X
ব্যক্তিগত চিঠি পত্ৰ, কবিতা ৰচনা	X	—
বিশ্ববিদ্যালয় তথা শিক্ষানুষ্ঠানৰ শিক্ষাদান	X	—
অধস্তন কৰ্মচাৰীক দিয়া নিৰ্দেশ	—	X
সংসদ তথা ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত দিয়া ভাষণ	X	—
অনাতাঁৰ আৰু দুৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী, বাতৰি সম্প্ৰচাৰ	X	—
বাতৰি কাকতৰ সম্পাদকীয় পৃষ্ঠা, বাতৰি লিখন	X	—

উল্লিখিত ভাষিক স্থিতিৰ পৰা দৰং জিলাৰ বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ সমাজত দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি সৃষ্টি হোৱা লক্ষ্য কৰা যায়।

৫.১.২ ভাষাগত মৰ্যাদা আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাৰ মাজত প্ৰতিফলিত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা :

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিত নিৰ্দিষ্ট ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে উচ্চ ৰূপৰ ভাষাটোক মৰ্যাদা প্ৰদান কৰি অধিক গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়। নিম্ন ৰূপৰ ভাষাটো উচ্চ ৰূপতকৈ মৰ্যাদাহীন বুলি বিবেচিত। উচ্চ ৰূপৰ ভাষাটো সত্য, শুদ্ধ বা ভাল বুলি প্ৰত্যয় জন্মাৰ বাবে ভাষাটোক অধিক মৰ্যাদা দিয়া হয়। ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ লোকসকলে H- ৰূপক উচ্চ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰি সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্যত ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে।

জিলাখনৰ বাংলা, বড়ো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাহ জনগোষ্ঠীয় আদিবাসী লোকসকলে নিজৰ নিজৰ মাতৃভাষাৰ মাধ্যমেৰে দৈনন্দিন জীৱনৰ কাৰ্য সম্পন্ন কৰি আহিছে। এই সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলে নিজৰ মাতৃভাষা ব্য প্ৰথম ভাষা কেতিয়াও আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ নকৰে। আলোচিত ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটা আৰু অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায় একেটা ভৌগোলিক অঞ্চলতে ওচৰা-উচৰিকৈ বসতি কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া ভাষীৰ সৈতে বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষী লোকৰ সমন্বয় গঢ়ি উঠে। ইয়াৰ উপৰি অসমৰ ৰাজ্যভাষা তথা মান্যভাষা অসমীয়া হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া ভাষা অসমৰ শিক্ষানুষ্ঠানৰ শিক্ষাৰ মাধ্যম হৈ আছে। এনে ভাষাগত কাৰণত বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষীসকলে শিক্ষা গ্ৰহণ আৰু সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্য অসমীয়া ভাষাত কৰিবলৈ বাধ্য হয়। অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ আৰু যোগাযোগ অবিহনে তেওঁলোকৰ আনুষ্ঠানিক কাম-কাজ প্ৰায় অচল। ইয়াৰ উপৰি অসমীয়া ভাষাৰ দ্বাৰা সৃষ্ট বৃহৎ সাহিত্য সম্পদে সংশ্লিষ্ট ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকক অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ কৰে। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি এনে ভাষা-মনোভঙ্গীৰ কাৰণে ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰ মৰ্যাদা পোষণ কৰা দেখা যায়। এনে ভাষিক স্থিতিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষা আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাক নিম্ন ভাষা বুলি প্ৰত্যয় জন্মাৰ ফলত আলোচিত ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ সমাজত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি হৈছে।

সাহিত্য ঐতিহ্য আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাৰ মাজত প্ৰতিফলিত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতি থকা ভাষাসমূহত উচ্চ ৰূপৰ ভাষাটোৰে সাহিত্যাদি সৃষ্টি হয়। জিলাখনৰ ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকে প্ৰাচীন আৰু সমসাময়িক সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ বেলিকা উচ্চৰূপ হিচাপে পৰিগণিত অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। এই অসমীয়া ভাষাৰ দ্বাৰা ৰচিত সাহিত্যিক উচ্চ স্থান দিয়া হৈছে। সেয়ে অসমীয়া ভাষাক সাহিত্যৰ প্ৰধান অংশ বুলি বিবেচনা কৰা হৈছে আৰু অসমীয়া ভাষাক ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ লোকসকলে উচ্চ সন্মান দিয়া দেখা যায়। অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ অবিহনে সাহিত্য সৃষ্টি অসম্ভৱ। এই ভাষা সাংবাদিকে সম্পাদকীয় পৃষ্ঠাত, সাহিত্যিকে ৰচিবোধৰ কবিতা ৰচনা আদিত ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। নিম্ন ভাষাৰূপ হিচাপে পৰিগণিত দৰঙী উপভাষা আৰু আলোচিত ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ মাতৃভাষাৰ কোনো ধৰণৰ লিখিত ঐতিহ্য থকা। এই মাতৃভাষাকেইটাত মৌখিক সাহিত্যহে উপলব্ধ। এনে ভাষিক স্থিতিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষা আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাক নিম্ন ভাষা বুলি প্ৰত্যয় জন্মাৰ ফলত আলোচিত ভাষা-সম্প্ৰদায়কেইটাৰ সমাজত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি হৈছে।

ভাষা আয়ত্তকৰণৰ ভিন্নতা অনুসৰি জিলাখনৰ মাতৃভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা

দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ ক্ষেত্ৰত ভাষা আয়ত্তকৰণ প্ৰক্ৰিয়া এক অন্যতম প্ৰধান উপাদান। ভাষা আয়ত্তকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ ভিন্নতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিত ব্যৱহৃত দুয়োটা ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্য সৃষ্টি হয়। অসমীয়া ভাষা আৰু বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষা মাজত ভাষা আয়ত্ত প্ৰক্ৰিয়াৰ ভিন্নতা অনুসৰি ভাষা ব্যৱহাৰৰ মাজত পাৰ্থক্য সৃষ্টি হৈছে। দ্বিপাৰ্শ্বিকতাৰ তত্ত্ব অনুসৰি উচ্চ ভাষাৰূপটো মান্য ভাষা আৰু নিম্ন ভাষাৰূপটোক মাতৃভাষা হিচাপে গণ্য কৰা হয়। দ্বিপাৰ্শ্বিক সৃষ্টি ভাষিক সমাজখনত জ্যেষ্ঠসকলে কনিষ্ঠসকলৰ সৈতে অথবা ঘৰুৱা পৰিৱেশত নিম্ন ৰূপটো ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁ লোকে নিম্ন ৰূপটো স্বাভাৱিকভাৱে আহৰণ কৰি লয়। আনহাতে উচ্চ ভাষাৰূপটো আনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ জৰিয়তে শিক্ষানুষ্ঠানৰ পৰা আয়ত্ত কৰে। নিম্ন ভাষাৰূপটোক আঞ্চলিক বা উপভাষা বিহাৰেণেও গণ্য কৰিব পৰা যায়।

জিলাখনৰ অসমীয়া ভাষা আৰু মাতৃভাষাকেইটাৰ মাজত ভাষা আয়ত্তকৰণ প্ৰক্ৰিয়া অনুসৰি ভিন্ন পৰিস্থিতি সৃষ্টি হোৱা লক্ষ্য কৰা যায়। ইয়াতে বঙালী সম্প্ৰদায়ে বাংলা, বড়ো সম্প্ৰদায়ে বৰো, বিহাৰী সম্প্ৰদায়ে ভোজপুৰী, নেপালী সম্প্ৰদায়ে নেপালী আৰু চাহ আদিবাসীসকলে চাদানি ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি নিজৰ নিজৰ মাতৃভাষা জীয়াই ৰাখিছে। অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ সৈতে একে ভৌগোলিক পৰিমাণলৰ ভিতৰত বসতি, পৰস্পৰৰ মাজত সঘন মিলা-মিচা, আন্তঃবৈবাহিক সম্পৰ্ক আদি গঢ়ি উঠাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সংশ্লিষ্ট সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ ওপৰত অসমীয়া ভাষাই গভীৰভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। এই ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলে নিজৰ মাতৃভাষা কেৱল ঘৰুৱা পৰিৱেশ আৰু স্বসম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ সৈতে ব্যৱহাৰ কৰে। আনহাতে অসমীয়া ভাষী আৰু অনা-অসমীয়া লোকৰ সৈতে অসমীয়া ভাষা

ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁলোকে শিক্ষানুষ্ঠানৰ পৰা মান্য অসমীয়া ভাষা পাঠ্যক্ৰমৰ জৰিয়তে অথবা ব্যাকৰণগতভাৱে আহৰণ কৰিছে।

দৰং জিলাৰ অসমীয়া ভাষাৰ স্থিৰতা আৰু মাতৃভাষাসমূহৰ কখন ভংগী

সাধাৰণতে দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ উচ্চ ৰূপটো স্থিতাৱস্থাৰ মাজেদি বিকাশ হোৱা দেখা যায়। অসমীয়া ভাষাই কেইবাশ বছৰৰ পৰিক্ৰমাৰ মাজেদি ক্ৰমবিকশিত হৈ সমৃদ্ধিশালী ৰূপত স্থিতাৱস্থাত আছে। অসমীয়া ভাষাৰ স্থিৰ আৰু পৰিপক্ক ৰূপ এটাৰ কাৰণে ই অসমৰ ৰাজ্যভাষা আৰু মান্য ভাষাৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। একেদৰে অসমৰ সৰু সৰু নৃগোষ্ঠীয় জনসম্প্ৰদায়সমূহেও অসমীয়া ভাষাক মান্য ভাষা আৰু মাতৃভাষা হিচাপে মানি লৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য, স্বকীয়তা, প্ৰাচীনতা, বৃহৎ সাহিত্যসম্ভাৰ, ব্যাকৰণ, অভিধান আৰু শব্দসম্ভাৰ আদিৰ কাৰণে ইতিমধ্যে অসমীয়া ভাষাই ধ্ৰুপদী (classical) মৰ্যাদা লাভ কৰিছে। ভাষাৰ এই উপাদানসমূহৰ প্ৰয়োগে অসমীয়া ভাষাক স্থিৰতাত ৰাখিছে। গতিকে অসমীয়া ভাষা শুদ্ধভাৱে কোৱা, পঢ়া আৰু লিখাৰ ক্ষেত্ৰত এটা নিৰ্দিষ্ট গাঁথনিক ৰূপ আছে। ইয়াৰ বিপৰীতে বাংলা, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষা কোৱা আৰু লিখাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ধৰণৰ স্থায়ী ৰূপ পৰিলক্ষিত নহয়। লিখিত সাহিত্য, ব্যাকৰণ, অভিধানৰ অভাৱ, শব্দসম্ভাৰৰ শিথিলতা আদিয়ে দৰং জিলাৰ আলোচিত মাতৃভাষাকেইটাৰ মাজত স্থিৰতা দেখা নাযায়।

দৰং জিলাৰ অসমীয়া ভাষাত ব্যাকৰণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু মাতৃভাষাসমূহৰ মাজত বৈয়াকৰণহীন পৰিস্থিতি

ব্যাকৰণৰ জ্ঞান অবিহনে ভাষা শুদ্ধভাৱে কোৱা, পঢ়া আৰু লিখা সম্ভৱ হৈ নুঠে। দ্বিপাৰ্শ্বিক পৰিস্থিতিৰ উচ্চ আৰু নিম্ন ভাষাৰূপৰ মাজত পাৰ্থক্য নিৰ্ণয়ৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাকৰণৰ বিশেষ ভূমিকা দেখা যায়। উচ্চ ভাষাৰূপত থকা বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, বিভক্তি, ক্ৰিয়া গঠন আদি ব্যাকৰণগত উপাদানবোৰ নিম্ন ৰূপত যথেষ্ট কম বা একেবাৰে অনুপস্থিত। উচ্চ ভাষাৰূপটো জটিল তথা ব্যাকৰণগত নিয়মৰ দ্বাৰা আৱদ্ধ। সাধাৰণতে নিম্ন ভাষাৰূপ জটিল বৈয়াকৰণিক নিয়মেৰে সংগঠিত নহয়। ইয়াত ব্যাকৰণ নিয়ম থাকিলেও সেই নিয়ম সহজ-সৰল। অসমীয়া ভাষা আৰু মাতৃভাষাকেইটাৰ মাজত ব্যাকৰণ ব্যৱহাৰত পাৰ্থক্য লক্ষ্যণীয়। অসমীয়া ভাষাৰ মূল সংস্কৃত হোৱা কাৰণে ভাষাটোৰ ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, ব্যাক-বিন্যাস আদি ব্যাকৰণগত বহু নিয়ম সংস্কৃত ব্যাকৰণৰ নিয়মেৰে বন্ধা আছে। সংস্কৃতৰ এনে ব্যাকৰণৰ নীতি-নিয়মে অসমীয়া ভাষাক স্থায়ী আৰু সমৃদ্ধ কৰি ৰাখিছে। অসমীয়া ভাষা ব্যাকৰণগত নীতি-নিয়মৰ মাজেৰে ব্যৱহৃত আৰু ইয়াৰ বিপৰীতে মাতৃভাষাকেইটা ক্ৰমে— বাংলা, বৰো, ভোজপুৰী, নেপালী আৰু চাদানি ভাষাত বৈয়াকৰণহীন পৰিস্থিতিয়ে দৰং জিলাৰ ভাষিক ক্ষেত্ৰখনত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি কৰা দেখা যায়।

দৰং জিলাৰ অসমীয়া আৰু মাতৃভাষাসমূহৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনাৰ জৰিয়তে দ্বিপাৰ্শ্বিকতা

ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ বিশ্লেষণৰ ক্ষেত্ৰত ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্বৰ উপৰি শব্দভাণ্ডাৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ। শব্দভাণ্ডাৰে মান্য ভাষা আৰু উপভাষাৰ বা আঞ্চলিক ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্য নিৰ্ণয়ত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। দ্বিপাৰ্শ্বিকতা উদ্ভৱৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চ আৰু নিম্ন ভাষাৰূপত ব্যৱহৃত শব্দসমূহৰ বিশেষ ভূমিকা আছে।

অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনা

অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষা একে আৰ্যমূলীয় ভাষা হ'লেও উভয় ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজত পাৰ্থক্য দেখা যায়। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু বাংলা ভাষাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। তলত অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ দাঙি ধৰা হ'ল—

অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	বাংলা (নিম্ন ৰূপ- L)
ঘৰ	বাৰি
মানুহ	মানুছ
ছাগলী	ছাগল
পথাৰ	খেত
হাঁহ	হাছ
বতৰ	দিনদা
মই	আমি
আমাৰ	আমরা
ছোৱালী	মেয়ে
ল'ৰা	ছেলে
বোৰ/ বিলাক	গুল ইত্যাদি।

অসমীয়া আৰু বৰো ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনা

অসমীয়া আৰু বৰো দুয়োটা ভাষা ভিন্নমূলীয় ভাষা হোৱা কাৰণে উভয় ভাষাৰ ব্যৱহৃত শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজত বৃহৎ প্ৰভেদ দেখা যায়। ফাৰ্গুচনৰ তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু বৰো ভাষাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। অসমীয়া আৰু বৰো ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	বৰো (নিম্ন ৰূপ- L)
পথাৰ	ফুথাৰ
পঠা ছাগলী	বুৰমা ফাৰ্গা

পাঠী ছাগলী	বুৰমা ফাগী
আমি	জোং
মানুহ	মান্চি
ল'ৰা	ছিংগ্ৰায়া
ছেৰালী	ছিংগ্ৰীয়া
বোৰ/ বিলাক	ফুৰা
মোৰ	জাহা
যাম	থাংগীং
ভাত	উংখাম
ধুনীয়া	মুজাং ইত্যাদি।

অসমীয়া আৰু ভোজপুৰী ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনা

অসমীয়া আৰু ভোজপুৰী দুয়োটা ভাষা আৰ্যমূলীয় ভাষা হ'লেও উভয় ভাষাৰ ব্যৱহৃত শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজত প্ৰভেদ আছে। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু ভোজপুৰী ভাষাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। তলত অসমীয়া আৰু ভোজপুৰী ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ দাঙি ধৰা হ'ল—

অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	ভোজপুৰী (নিম্ন ৰূপ- L)
মানুহ	আদমী
ছাগলী	বকৰীয়া
পথাৰ	খেত
কৰিলোঁ	কভইনি জা
যাওঁ	জাথই
গ'ল	গইল
নগ'ল	না গইনিহি
আমি/ আমাৰ	হামনিকে
তিবোতা	মৌগি
ছেৰালী	লাইকীয়া ইত্যাদি।

অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনা

দৰং জিলাৰ নেপালী সম্প্ৰদায়ৰ সমাজখনত নেপালী আৰু অসমীয়া ভাষা প্ৰায় সমৰূপত ব্যৱহাৰ হোৱা লক্ষ্য কৰা যায়। এই সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে অসমীয়া ভাষাক মান্য ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে। নেপালী লোকসকলে ঘৰুৱা পৰিৱেশ, সামাজিক-সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় আদিত ক্ষেত্ৰ মাতৃভাষা নেপালী ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। অসমীয়া আৰু নেপালী দুয়োটা ভাষা আৰ্যমূলীয় ভাষা হ'লেও উভয় ভাষাৰ ব্যৱহৃত শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজত যথেষ্ট প্ৰভেদ লক্ষ্য কৰা যায়। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু নেপালী ভাষাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। তলত অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ দাঙি ধৰা হ'ল—

অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	নেপালী (নিম্ন ৰূপ- L)
মানুহ	মানিষ
ছাগলী	বাসাল
পথাৰ	খেতমা
পোৱালী	পাঠা
মা	আমা
মাছ	মাছা
দেউতা	পিতাজী
ল'ৰা	কেটা
ছোৱালী	কেটী ইত্যাদি।

অসমীয়া আৰু চাদানি ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ তুলনা

দৰং জিলাৰ চাহ বনুৱা আদিবাসী সমাজখনত অসমীয়া আৰু চাদানি ভাষা প্ৰায় সমৰূপত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। এই আদিবাসী লোকসকলে অসমীয়া ভাষাক মান্য ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে। তেওঁলোকে ঘৰুৱা পৰিৱেশ, সামাজিক-সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় আদি ক্ষেত্ৰত মাতৃভাষা স্বৰূপ চাদানি ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰা অসমীয়া আৰু চাদানি ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজত যথেষ্ট প্ৰভেদ লক্ষ্য কৰা যায়। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু চাদানি ভাষাক নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। তলত অসমীয়া আৰু চাদানি ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	চাদানি (নিম্ন ৰূপ- L)
আমি/ আমাৰ	হাণ্ডেৰ/ অদেৰ
সি/ সিঁহত	উ/ হাণ্ডেৰ
কাপোৰ	কাপ্ৰা

ছাগলী	ছাগলী
পথাৰ	পাথাৰ
পোৱালী	বাচ্চা
গ'ল	গেইছে
নগ'ল	নাইগেলি
তাৰ	ওৱাৰ
দেউতা	বাকৰ
ল'ৰা	চক্ৰা
ছোৱালী	ছুৱাী ইত্যাদি।

মান্য অসমীয়া আৰু দৰঙী উপভাষাৰ শব্দসম্ভাৰৰ তুলনা

দৰং জিলাৰ ভাষিক ক্ষেত্ৰখনত অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ মাজত অসমীয়া ভাষাৰ দুটা সুকীয়া ৰূপ ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। ইয়াৰে এটা অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু আনটো জিলাখনৰ কথিত অসমীয়া অথবা দৰঙী উপভাষা। ফাৰ্গুচনৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক তত্ত্ব অনুসৰি অসমীয়া মান্য ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ (H) আৰু দৰঙী উপভাষাক (H) আৰু নিম্ন ভাষাৰূপ (L) হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। জিলাখনৰ সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্য; যেনে— শিক্ষা গ্ৰহণ, সাহিত্য সৃষ্টি, চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী কাৰ্যালয়, বাতৰি কাকত, অনাতাঁৰ, দূৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী, সভা-সমিতি, চিঠি পত্ৰ লিখন আদিত উচ্চ ভাষাৰূপ হিচাপে পৰিগণিত মান্য অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। ইয়াৰ বিপৰীতে নিম্ন ভাষাৰূপ হিচাপে পৰিগণিত দৰঙী উপভাষা অনানুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ হৈ আছে। এই নিম্ন ভাষাৰূপ ঘৰুৱাভাৱে, ৰাস্তা-ঘাট, হাট-বজাৰ, বন্ধু-বৰ্গ, সহকৰ্মী, লগুৱা, ভৃত্য আদিৰ সৈতে বাৰ্তালাপত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। দৰং জিলাৰ দ্বিপাৰ্শ্বিক ক্ষেত্ৰখনৰ উচ্চ আৰু নিম্ন ভাষাৰূপত ব্যৱহৃত শব্দভাণ্ডাৰ তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

মান্য অসমীয়া (উচ্চ ৰূপ- H)	দৰঙী উপভাষা (নিম্ন ৰূপ- L)
ল'ৰা	লিকিৰা
ছোৱালী	ঝিয়া
পিৰালী	কাথি
পুৰুষ	মুনিহ
তিৰোতা	তিৰি
জলকীয়া	ঝালা
মধুৰীআম	সফিৰাম
এচাৰি	লৰু

ভঁৰাল ঘৰ	ভাখেৰি
শেৱালী ফুল	পাণবেলি ফুল
জাপি	ঝাপি
মিঠৈ	চুৰা
মিছামাছ	নিছিলা
পোৱালী	চানা
নিগনি	নিন্নি
ম'হ	মুইহ
কোৰ	কোদাল
খৰাহী	নিষ্কা
এৰাল	পঘা
মৈদা	বঠি ইত্যাদি

সামৰণি

দৰং জিলাৰ ভাষিক ক্ষেত্ৰখনত অৱস্থান কৰি থকা অসমীয়া ভাষা আৰু আলোচিত মাতৃভাষাকেইটাক প্ৰভাৱিত কৰা এটি প্ৰধান উপাদান হৈছে দ্বিপাৰ্শ্বিকতা। অনা-অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতিৰ সৈতে নিজকে খাপ খুৱাই খাদ্য, বস্ত্ৰ, বাসস্থান, শিক্ষা, কৰ্ম সংস্থাপন আদিৰ তাগিদাত অসমীয়া ভাষী লোকৰ সৈতে সহাবস্থান কৰিবলগীয়া হৈছে। এনে প্ৰেক্ষাপটত অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ সৈতে ভাষিক সংযোগ বক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত নিজৰ নিজৰ মাতৃভাষাৰ উপৰি অসমীয়া ভাষা আৰু অন্য দুই-এটা ভাষা আয়ত্ত কৰিবলৈ বাধ্য হৈছে। বহু সময়ত সামাজিক পৰিস্থিতিৰ তাগিদাত জিলাখনৰ আলোচিত ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে নতুনকৈ আয়ত্ত কৰা অসমীয়া ভাষাক উচ্চ ভাষাৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিবলগীয়া হোৱাত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি হৈছে। ইয়াতে ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া মান্য ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ আৰু দৰঙী উপভাষা আৰু আলোচিত মাতৃভাষাকেইটাক নিম্ন ভাষাৰূপ হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। জিলাখনৰ অনা-অসমীয়া ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে অসমীয়া মান্য ভাষাক উচ্চ ভাষাৰূপ হিচাপে গণ্য কৰি আহিছে। এই ভাষাৰূপটো সাহিত্য সৃষ্টি, চৰকাৰী-বেচৰকাৰী কাম-কাজ, ৰাজহুৱা সভা-সমিতিত দিয়া ভাষণ আদি সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্যত ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। এনে ভাষিক স্থিতিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত দৰং জিলাত ব্যৱহৃত অসমীয়া ভাষা আৰু আলোচিত মাতৃভাষাকেইটাৰ মাজত দ্বিপাৰ্শ্বিকতা সৃষ্টি হোৱা দেখা যায়।

প্ৰসঙ্গ টোকা

- ১। Pier Paolo Giglioli (ed), 'C. A. Gerguson, Diglossia, 1959', "Language and Social Context", p- 245
- ২। উল্লিখিত গ্ৰন্থ, পৃ-২৪৫
- ৩। উল্লিখিত গ্ৰন্থ, পৃ-২৪৮
- ৪। উল্লিখিত গ্ৰন্থ, পৃ-২৪৮
- ৫। উল্লিখিত গ্ৰন্থ, পৃ-২৪৭

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী

অসমীয়া গ্ৰন্থ

- কলিতা, নিপম আৰু ভৃগুভ্ৰম বৰা (সম্পা.)। ভাষাবিজ্ঞান আৰু অসমীয়া ভাষা। পূৰ্বায়ন প্ৰকাশন, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী। ২০২১
- গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ। ভাষাবিজ্ঞান। মণিমাণিক প্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী। ১৯৯১
- তালুকদাৰ, চম্পাকলি। ভাষাবিজ্ঞানৰ ইতিহাস। মণিমাণিক প্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী। ২০১৪
- দাস, বিশ্বজিৎ। সমাজভাষাবিজ্ঞান। অজন্তা প্ৰেছ, নগাঁও। ২০১৫
- দুৱৰা, সপোন। ভাষা আৰু সমাজ। ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰ্চ, কলেজ হোস্টেল ৰোড। পাণবজাৰ, গুৱাহাটী। ২০০২
- দেৱী, প্ৰণীতা। ভাষাবিজ্ঞানৰ জিলিকনি। প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী। ২০১৪

ইংৰাজী গ্ৰন্থ

- Giglioli, Pier Paolo (Ed.). *Language and Social Context*. Penguin Books, London. 1990. Print.
- Spolky, Bernard. *Sociolinguistics*. Oxford University Press, Oxford New York. 2003. Print.
- Strurtevant, Edger H. *An Introduction to Linguistic Science*. Yale University Press, London, Geoffrey Cumberlege. 1956. Print.
- Troike, Muriel Saville. *Introduction to Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, New York. 2006. Print.
- Trudgill, Peter. *Sociolinguistics An introduction to language and society*. Penguin Books, London. 2000. Print.
- Wardhaugh, Ronald. *An introduction to Sociolinguistics*. Blackwell Publishing, Oxford, USA. 2006. Print.